

بیت درون مایهٔ عارفانه دارد. از دیدگاه مولانا آنچه بیشتر شایستهٔ دوست داشتن است آفرینندهٔ پدیده‌های هستی است. این بیت نمایانگر جمال‌گرایی عارفانه است. در این دیدگاه برای دوست داشتن و دوست داشته شدن، صاحب‌جمال بر مخلوق جمیل برتری دارد.

نمونه سؤال تستی پایه‌های آوایی همسان دولختی

۱- در بیت زیر، «وزن همسان دولختی» به کاررفته است.

ز آتش هجران تو دود به مغزم رسید
اشک ز چشمم گشاد مایهٔ اشک است، دود (خاقانی)

الف) درست
ب) نادرست

۲- در کدام ابیات شاعر از «وزن همسان دولختی» بهره گرفته است؟

الف) دلم سر به هامون رها می‌پسندد
ب) آب‌زنید راه را هین که نگار می‌رسد
پ) من از آن حسن روزافزون که یوسف داشت دانستم
ت) دائم گل این بستان شاداب نمی‌ماند

سرم بالش از صخره‌ها می‌پسندد (شهریار)
مژده دهید باغ را بوی بهار می‌رسد (مولوی)
که عشق از پردهٔ عصمت برون آرد زلیخا را (حافظ)
دریاب ضعیفان را در وقت توانایی (حافظ)

۱) الف، ب
۲) ب، پ
۳) ب، ت
۴) پ، ت

۳- در کدام گزینه الگوی هجایی «مفتعلن فاعلن» دیده می‌شود؟

الف) چندان که گفتم غم با طبیبان
ب) صبح بر آمد ز کوه چون مه نخشب ز چاه
پ) دیشب گلهٔ زلفش با باد همی کردم
ت) از نظرت کجا رود و برود تو هم‌رهی

درمان نکردند مسکین غریبان (حافظ)
ماه بر آمد به صبح چون دم ماهی ز آب (خاقانی)
گفتا غلطی بگذر زین فکرت سودایی (حافظ)
رفت و رها نمی‌کنی، آمد و ره نمی‌دهی (سعدی)

۴- بیت زیر بر پایهٔ «برش هجایی» دارای «دو وزن واژه» است.

ای باد بامدادی، خوش می‌روی به شادی
بیبوند روح کردی، پیغام دوست داری (سعدی)

الف) درست
ب) نادرست

۵- در کدام گزینه هجای پایان نیم مصراع، هجای کشیده است، اما به صورت یک هجای بلند محسوب می‌شود؟

- (الف) هان ای دل عبرت بین، از دیده عبر کن هان
 (ب) گرم عذاب نمایی، به داغ و درد جدایی
 (پ) سلسله موی دوست، حلقه دام بلاست
 (ت) ما به فلک بوده‌ایم، یار ملک بوده‌ایم
- (۱) الف، ب (۲) ب، پ (۳) پ، ت (۴) ب، ت

پاسخ‌نامه نمونه سؤال تستی

- ۱- الف) درست. چون بیت دارای وزن متناوب «مفتعلن فاعلن» است.
 ۲- گزینه ۳ درست است. به ترتیب دارای وزن متناوب ب) «مفتعلن فاعلن» و ت) «مستفعل مفعولن»/ «مفعول مفاعیلن» است.
 ۳- گزینه ب
 ۴- گزینه الف. بیت دارای دو وزن واژه «مفعول فاعلاتن» و «مستفعلن فاعولن» است.
 ۵- گزینه ۳. پ) هجای پایان نیم مصراع، «دوست» و «نیست» هجای کشیده است.
 ت) هجای پایان نیم مصراع، «ایم» و «ویم» هجای کشیده است.

نمونه سؤال تشریحی

۱- کدام یک از بیت‌های زیر، دارای نظم همسان دولختی است؟ پس از تعیین پایه‌های آوایی هر یک، وزن آن را بنویسید:

- (الف) بباید هوس کردن از سر به در
 که دور هوس بازی آمد به سر (سعدی)
 (ب) ای خوبتر از لیلی، بیم است که چون مجنون
 عشق تو بگرداند، در کوه و بیابانم (سعدی)
- ۲- در نمونه‌های زیر بیتی را که وزن همسان تک لختی دارد مشخص کنید.
- (الف) دل می‌رود ز دستم صاحب‌دلان خدا را
 دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا (حافظ)
 (ب) ببا عاشقی را رعایت کنیم
 ز یاران عاشق حکایت کنیم (سید حسن حسینی)
 (پ) پنهان ز دیده‌ها و همه دیده‌ها از اوست
 آن آشکار صنعت پنهانم آرزوست (مولوی)
- ۳- با خوانش درست بیت زیر پایه‌های آوایی، وزن و نشانه‌های هجایی آن را مشخص کنید:
- راهی بزن که آهی، بر ساز او توان زد
 شعری بخوان که با او، رطل گران توان زد (حافظ)
- ۴- نشانه‌های هجایی بیت زیر را به دو صورت برش بزنید؛ پس از تعیین پایه‌های آوایی، وزن هر یک را بنویسید.
- در خواب دوش پیری، در کوی عشق دیدم
 با دست اشارتم کرد که عزم سوی ما کن (مولوی)

۵- بیت سؤال ۴ را از نظر قلمرو ادبی (تشبیه، مجاز) و قلمرو فکری تحلیل کنید.

پاسخ نامه نمونه سؤال تشریحی

۱- ب) وزن همسان دولختی دارد.

الف) نباید هوس کردن از سر به در

که دور هوس بازی آمد به سر (سعدی)

پایه‌های آوایی	بِ با یَد	هَ وسِ کَر	دَ نَز سَر	بِ دَر
وزن	فَعولن	فَعولن	فَعولن	فَعْل
نشانه‌های هجایی	- - U	- - U	- - U	- U

ب) ای خوبتر از لیلی، بیم است که چون مجنون عشق تو بگرداند در کوه و بیابانم (سعدی)

پایه‌های آوایی	ای خُوب	تَ رَز لی لی	بی مس ت	کِ چُن مَج نو
وزن	مفعول	مفاعیلن	مفعول	مفاعیلن
نشانه‌های هجایی	U - -	- - - U	U - -	- - - U

۲- گزینه ب:

ب) بیا عاشقی را رعایت کنیم ز یاران عاشق حکایت کنیم (سید حسن حسینی)

پایه‌های آوایی	بِ یا عا	شِ قی را	رُ عا یت	کُ نیم
وزن	فَعولن	فَعولن	فَعولن	فَعْل
نشانه‌های هجایی	- - U	- - U	- - U	- U

۳- راهی بزن که آهی، بر ساز آن توان زد شعری بخوان که با او، رطل گران توان زد (حافظ)

پایه‌های آوایی	را هی بِ زَن	کِ آ هی	بِر سا زِ آن	تَ وان زَد
وزن	مستفعلن	فَعولن	مستفعلن	فَعولن
نشانه‌های هجایی	- U - -	- - U	- U - -	- - U

۴- در خواب دوش پیری، در کوی عشق دیدم / با دست اشارتم کرد که عزم سوی ما کن (مولوی)

برش «چهارتایی، سه تایی»:

پایه‌های آوایی	در خا بِ دو	شِ پی ری	در کوی عِش	قِ دی دَم
وزن	مستفعلن	فَعولن	مستفعلن	فَعولن
نشانه‌های هجایی	- U - -	- - U	- U - -	- - U

برش «سه تایی، چهارتایی»:

پایه‌های آوایی	در خا ب	دوش پی ری	در کوی	عشق دی دم
وزن	مفعول	فاعلاتن	مفعول	فاعلاتن
نشانه‌های هجایی	U--	--U-	U--	--U-
	با دَس اِ	شا رَ تَم گَرَد	کِ عَز م	سو یِ ما کن

۵- قلمرو ادبی: مجاز: دست، مجاز از انگشت / تشبیه: کوی عشق

قلمرو فکری: بیت، نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی است. شاعر شعر مولانا عاشق و ارسته‌ای است که توجه به دنیای درون، رواج روحیه عرفانی و آسمانی بودن معشوق اشاره دارد.

تنظیم: منصور دلیر از چار اویماق

کنایه

است: